

Centraal Planbureau

Pensioen, financiële planning en keuzearchitectuur

Marcel Lever

3 oktober 2018
Conferentie Amsterdam

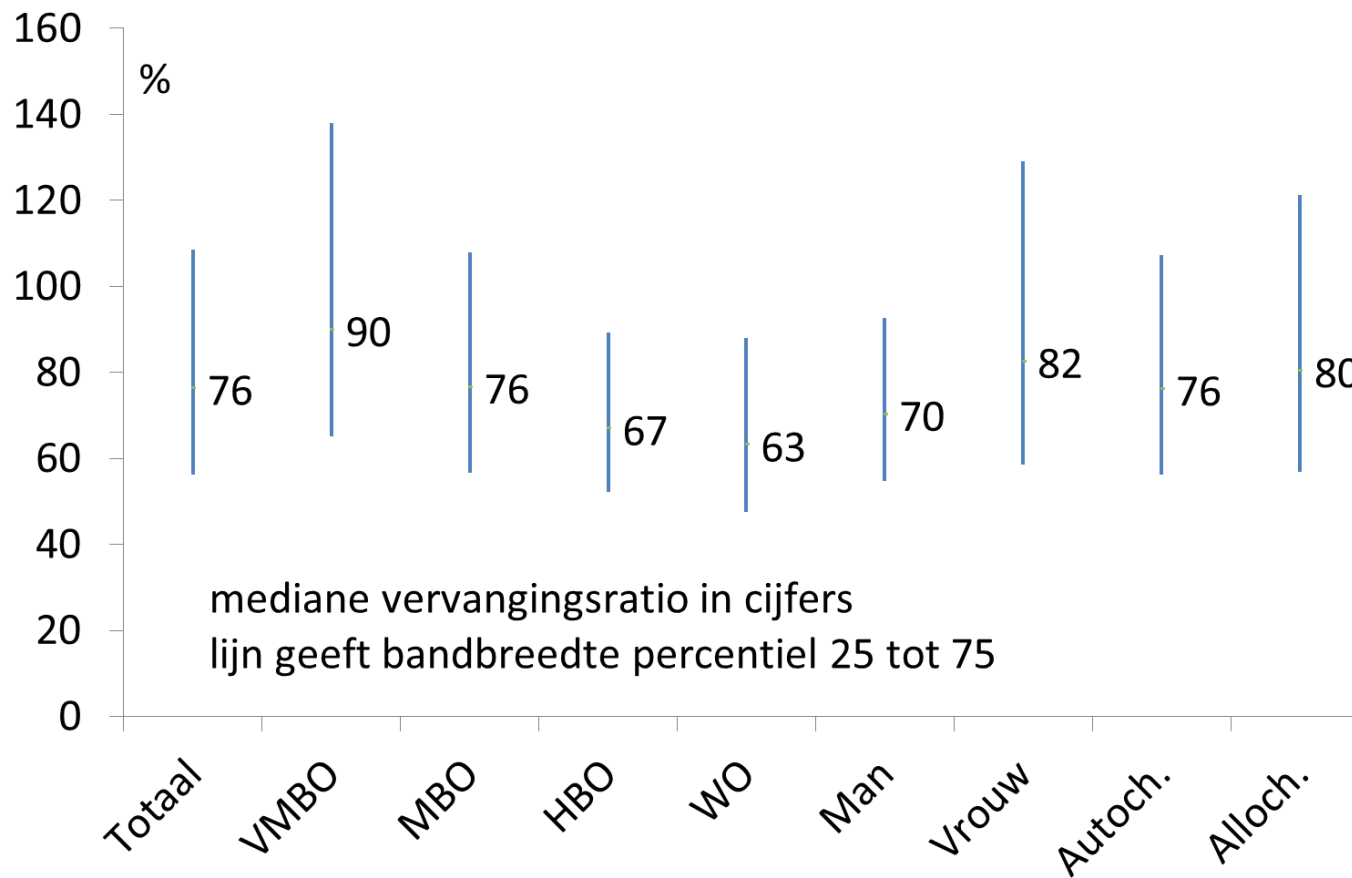

Pensioen, financiële planning en keuzearchitectuur

- Deelname en premie-inleg
- Beleggingsbeleid en risicomanagement
- Pensioenleeftijd en uitkeringsfase
- Rol standaarden (defaults), keuzevrijheid en maatwerk

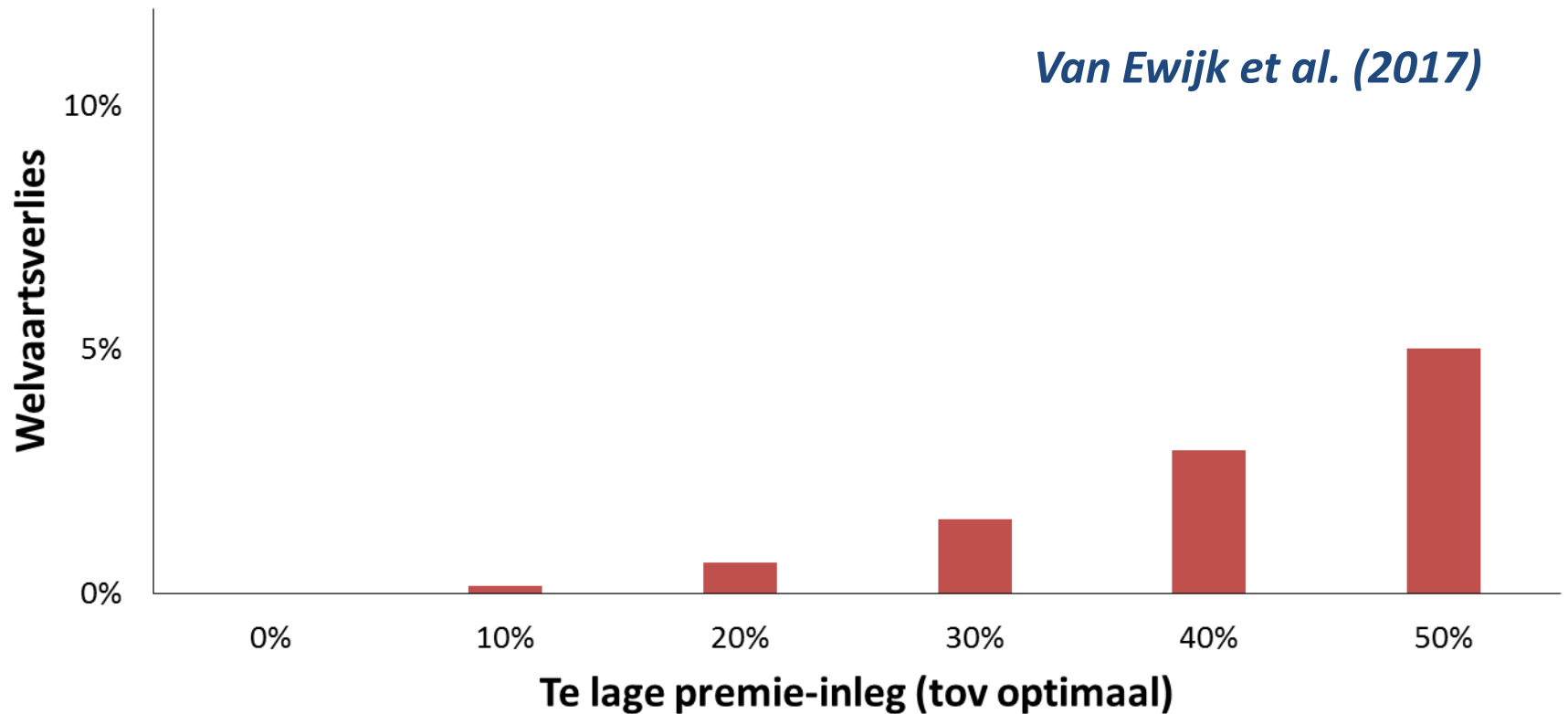

Vervangingsratio's AOW + pensioen lopen sterk uiteen

Welvaartsverlies van te lage premie-inleg kan fors zijn

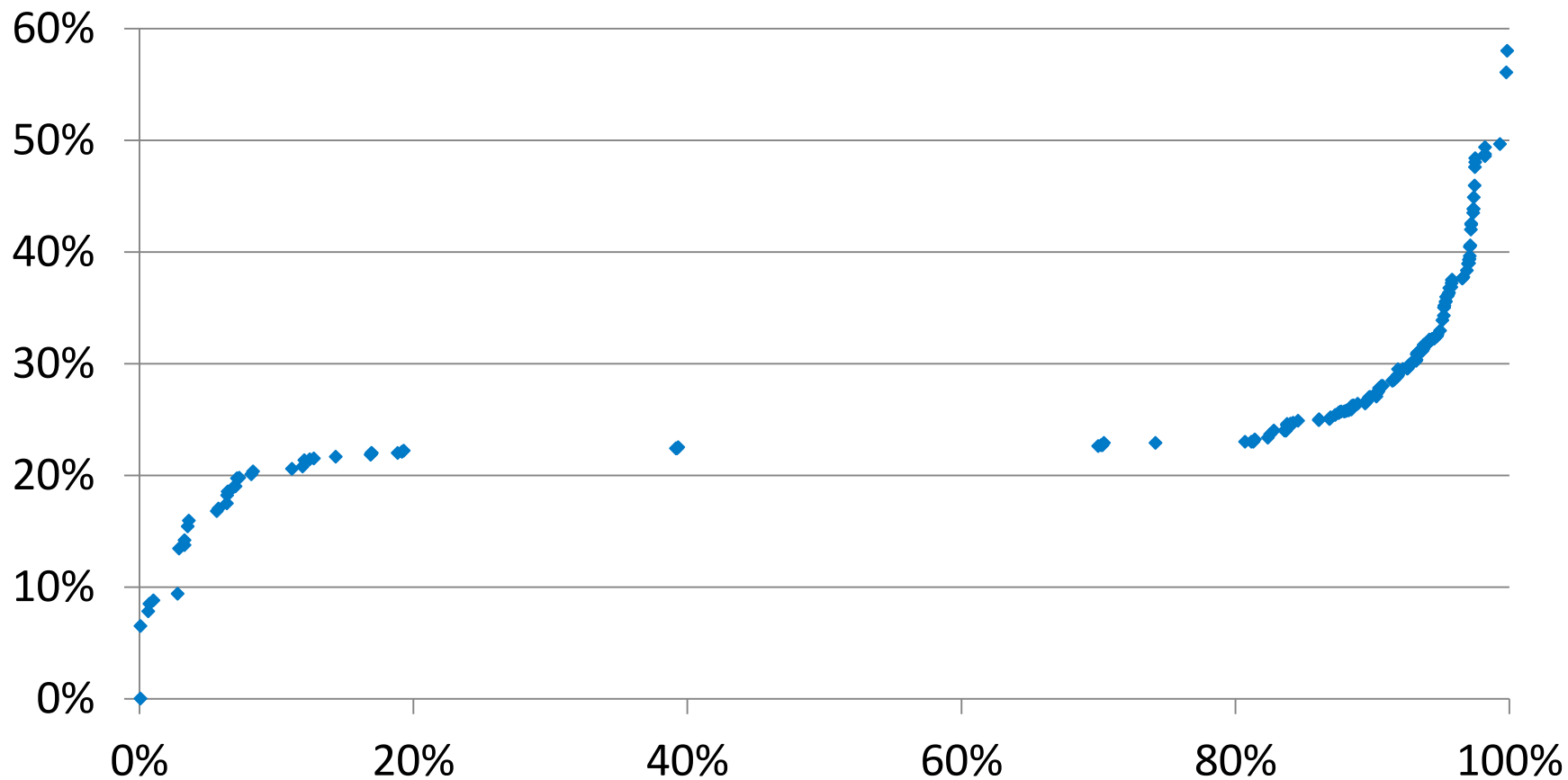

Deelname aan pensioenopbouw in Nederland onder druk

- Werknemers zonder verplichte pensioenregeling
  - Witte vlek bedraagt naar schatting 4% van werknemers (CBS)
- Flex-werknemers bouwen soms heel weinig pensioen op
  - Tijdelijke contracten, wachttijd, lage inkomens
- ZZP
  - Pensioenbesparingen onder zelfstandigen blijven duidelijk achter bij die van werknemers (Netspar Brief 2)
  - Aantal zelfstandigen neemt duidelijk toe (CBS, CPB)
  - Heterogene groep
    - › Sommigen hebben veel vermogen in eigen onderneming
    - › Anderen zijn nauwelijks te onderscheiden van werknemers

Pensioenpremies variëren sterk tussen regelingen

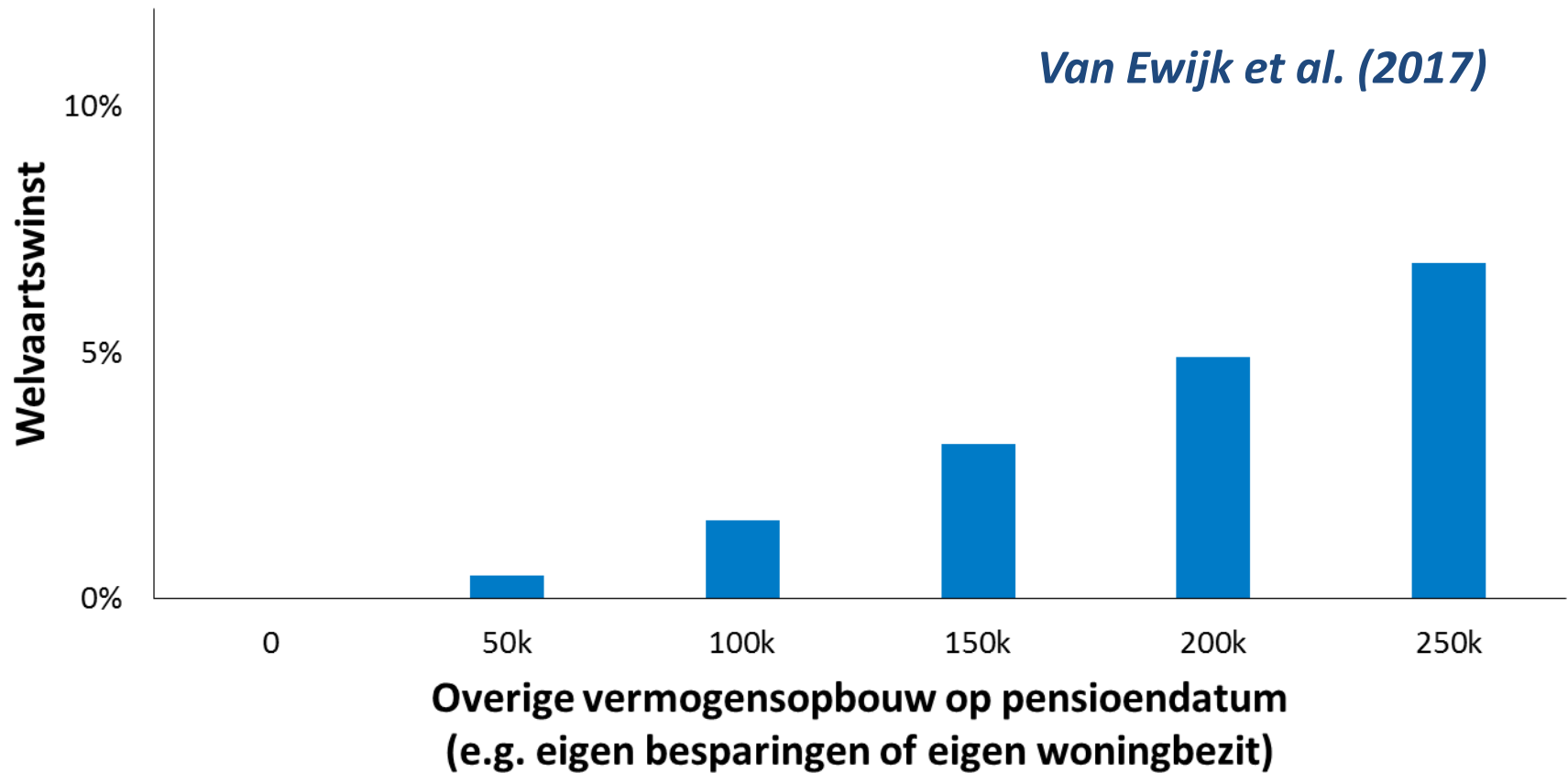

Risico op oversparen

- Risico op oversparen
  - Verplichte deelname aan pensioenregeling
  - Verplichte aflossing hypotheek voor huiseigenaren
- Ervaren deelnemers deze combinatie als oversparen?
  - Huiseigenaren hebben bovengemiddeld inkomen, lagere VVR
  - Weinig deelnemers verkopen hun woning voor meer consumptie
    - › Uitgespaarde woonlasten bedragen helft van woningwaarde
  - Gepensioneerden teren weinig in op hun financiële vermogen
  - Eigen woning telt ook als voorzorg en/of als nalatenschap
- Alleen huiseigenaren gelegenheid bieden voor lagere inleg?
  - Maatwerk, begrensde keuzevrijheid?

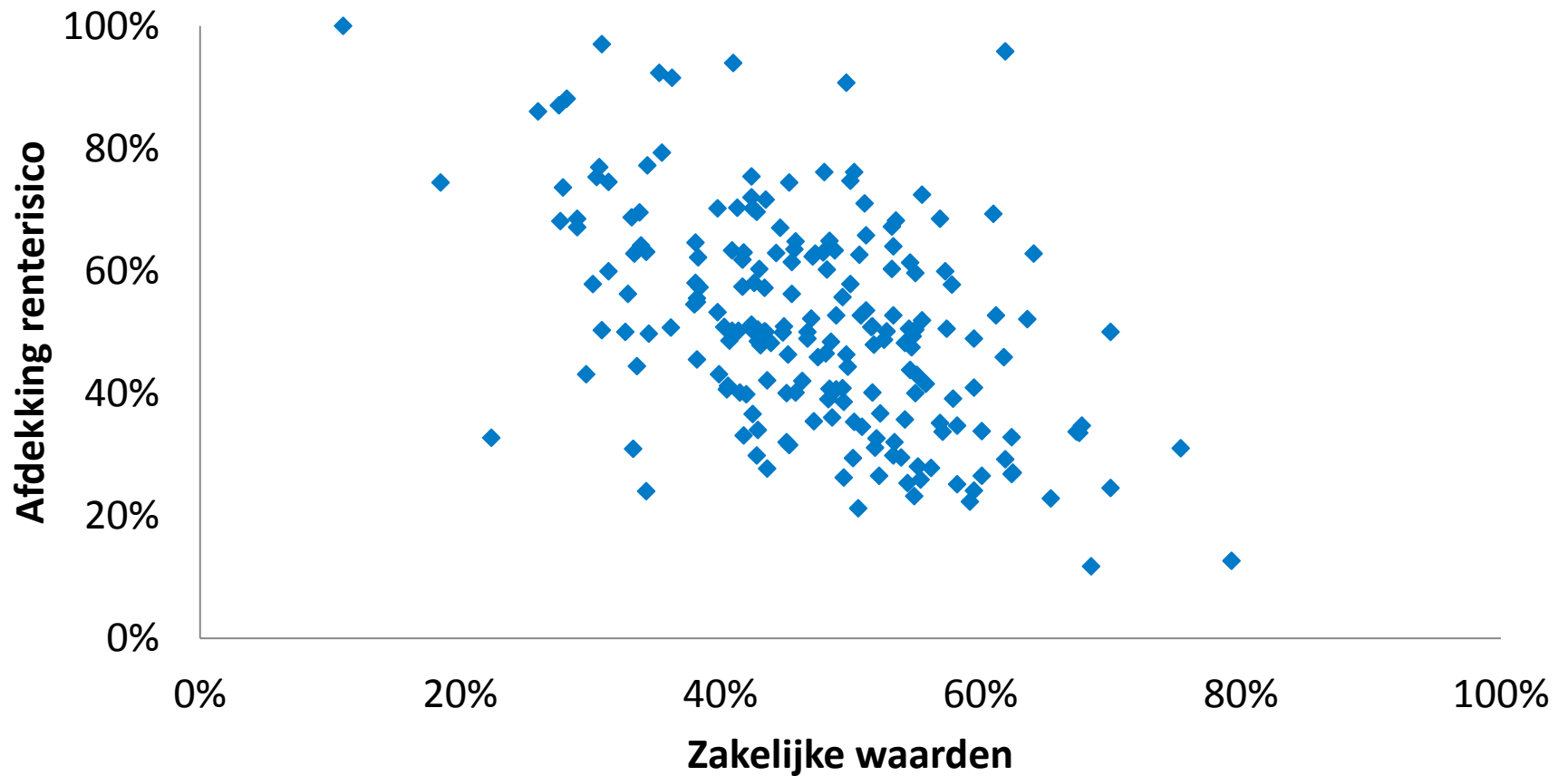
Mogelijke welvaartswinst bij vermindering oversparen

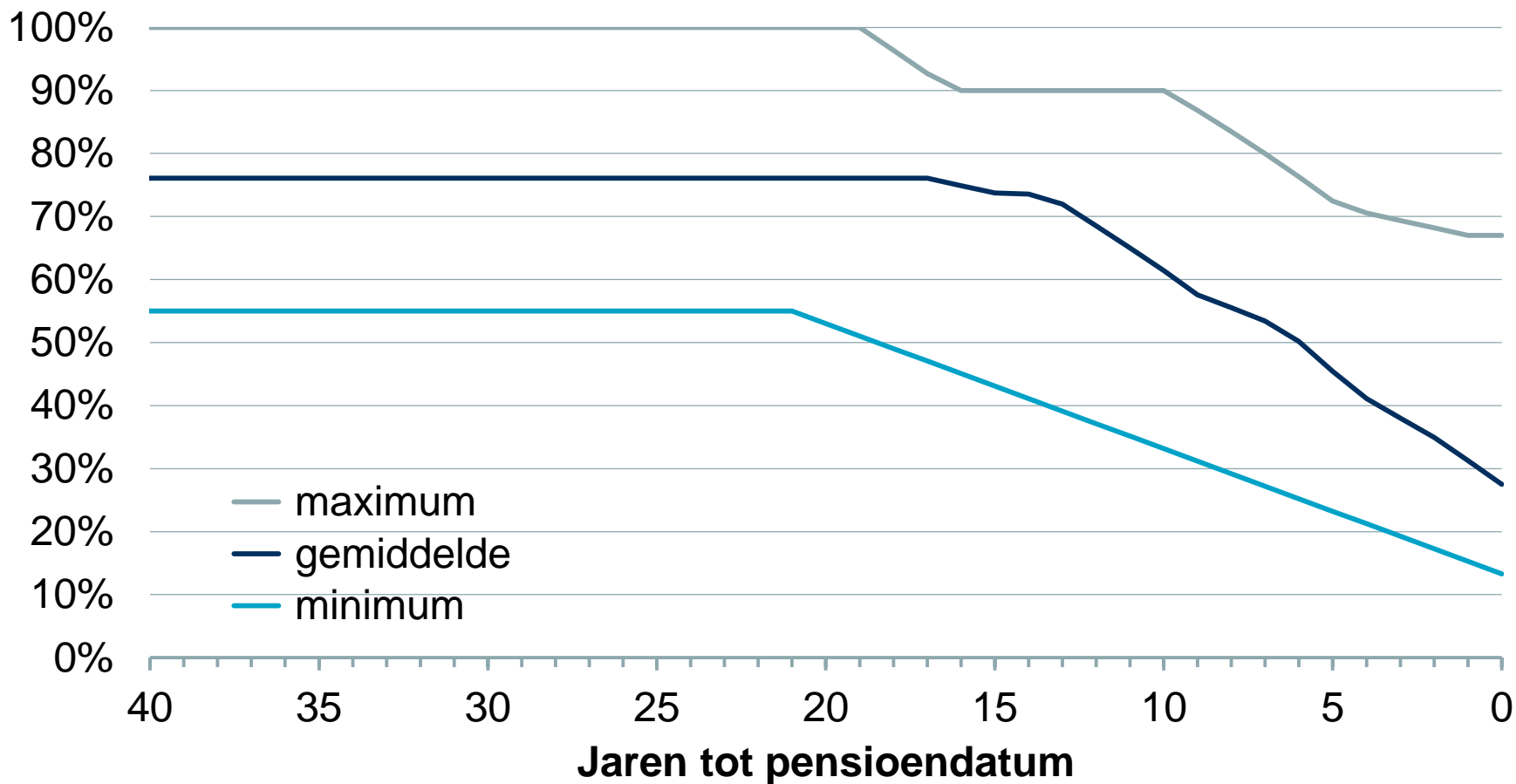

Veel variatie in beleggingsbeleid in DB

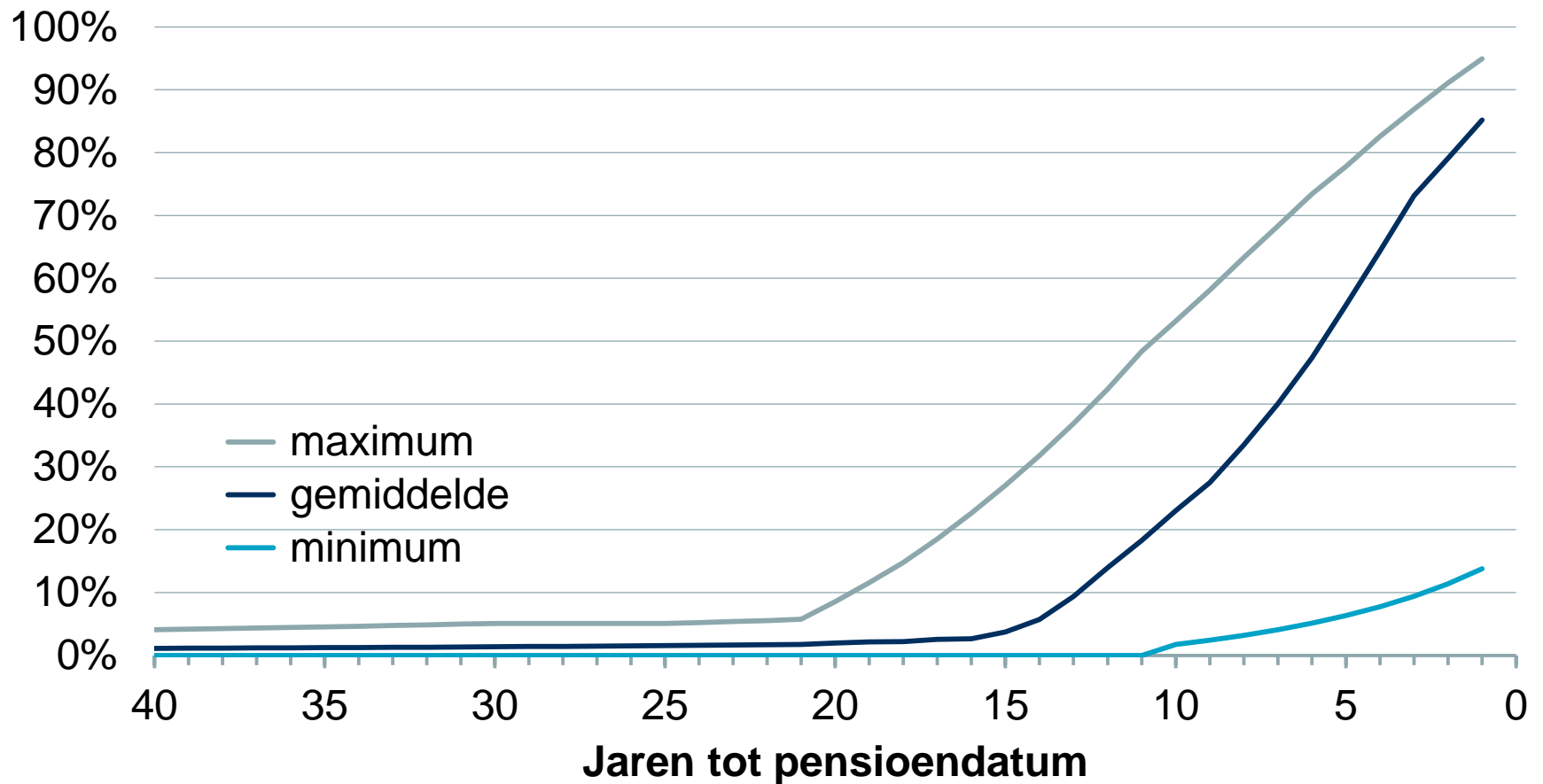

Variatie in zakelijke waarden bij doorbeleggen in DC

Variatie in renteafdekking bij doorbeleggen in DC

Keuzevrijheid uitkeringsfase beperkt gebruikt

- Veel gebruik van keuzevrijheid pensioenleeftijd
- Beperkt gebruik van deeltijdpensioen
- Beperkt gebruik van hoog-laagconstructie
- Belangstelling voor uitkering ineens, toekomstig gebruik onbekend
- Onderzoek: welke deelnemers maken een actieve keuze en wat is de invloed van de keuzearchitectuur?

Verhoging AOW- en pensioenleeftijd: welk tempo?

- Pensioen is duur
  - AOW wordt duurder bij vergrijsde bevolking
  - Aanvullend pensioen is duur bij lage rente, premie is dikwijls niet kostendekkend
- (Gezonde) levensverwachting neemt toe
  - Disnut van werken neemt af
- Discussie over minder snelle verhoging AOW- en pensioenleeftijd
  - Onderzoek: vanaf welke leeftijd overtreft het disnut van werken het nut van extra consumptie die hierdoor mogelijk wordt?
- AOW-leeftijd beïnvloedt uittreding, ook in stelsel met keuzevrijheid

Conclusies: goede standaard is belangrijk

- Financiële planning:
  - Standaard waar het kan
  - Individueel waar het moet
- Huidige instituties bieden prima vertrekpunt voor standaarden
  - Premie-inleg die past bij huidige ambitie en kostprijs pensioen
  - Afdekking renterisico beschermt tegen renteschokken
  - Levenslange uitkering beschermt tegen langlevensrisico
- Wellicht nog winst te behalen uit verbetering standaarden
  - Zeer lage/hoge premies kunnen leiden tot onder/oversparen
  - Lage renteafdekking kan leiden tot onnodig risicovol pensioen

Conclusies: mogelijkheden voor keuzevrijheid

- Opbouwfase
  - Keuze om inleg te verlagen
  - Begrenzing om ondersparen bij kortzichtigheid te voorkomen
  - Vereist afschaffing doorsneesystematiek
- Beleggingsbeleid
  - Wordt weinig benut, welvaartswinst is relatief beperkt
  - Is vooral inpasbaar in DC/persoonlijk pensioen
- Uitkeringsfase
  - Pensioenleeftijd, hoog-laag, begrensde uitkering ineens
  - Ook inpasbaar in huidige contracten

Conclusies: suggesties voor maatwerk

- Maatwerk is mogelijk alternatief voor keuzevrijheid
  - Vereist soms veel info, liefst op huishoudniveau
  - Halverwege opbouwfase is onzekerheid over loopbaan, uittreedleeftijd en samenstelling toekomstige huishouden groot
  - Maatwerk kan soms lastig zonder keuzevrijheid voor deelnemer
- Conditionele keuzevrijheid is mogelijke tussenvorm
  - Wettelijk kader met conditioneel recht op keuzevrijheid
- Meest concrete suggesties voor maatwerk in beleidsdiscussie
  - Minder premie-inleg voor huizenbezitter
  - Beleggingsrisico afstemmen op leeftijd deelnemers